

A Kalevala és a székely népköltés.

(I-ső közlemény.)

Akármily paradoxnak lássék a kísérlet, hogy a finn hősköltés meg a székely népköltés között kapcsolatot keressünk, erre nyomós okaink vannak.

Nem is először történik most, hogy ez a kérdés szóba kerül. Már Hunfalvy Pál vitatta, hogy a székely elbeszélő népköltés versalakja ugyanaz, mint a Kalevaláé, s hogy ez a versalak az uralaltaji nyelvszalád ősi öröksége. Hunfalvynak ez iránt nagy vitája is volt a hírneves finn tudóssal, Ahlquist-tel, a ki ezt a versalakot indogermán kölcsönnek tekintette. A vita, mely a finn „Kieletär“ című folyóiratban zajlott le, látszólag Hunfalvy vereségével végződött, a menyiben Ahlquist, mint szerkesztő, az utolsó szót magának tartotta fenn és Hunfalvynak nem volt módjában ellenészrevételeit egy zárszóban kifejteni. Az igazság azonban Hunfalvy mellett volt. Mindinkább kitűnik, hogy a népköltésnek összes eszközei, melyekkel a Kalevala él, az uralaltaji nyelvszaládnak igen számos tagjánál megvoltak, vagy még ma is megvannak; úgy hogy semmi okunk sincs fel nem tenni azt a lehetőséget, hogy az indogermánosság vette kölcsön az uralaltaji népektől a verselésnek ezt alakját, mely a Kalevalában és a székely epikában dívik. Annál inkább jogos ez a feltevés, mert:

1. a szóban forgó versalak az uralaltajiságban nagyobb tökélyre van vive, mint bármely indogermán népnél;

2. mert az uralaltaji nyelvek hangsúlyviszonyai természetesen magyarázzák meg, hogy a trocheusi vers miért fejlődhetett ki épp ezekben a nyelvekben. A mely nyelv ugyanis a főhangsúlyt az első szótagra veti s azután a páratlan szótagokra mellékhangsúlyt tesz, oly nyelvben a trocheus, mint nemzeti versalak, szinte adva van.

A nagy tudományú *Ahlquist* — Hunfalvyval szemben — azt hangoztatta, hogy a kalevalai versalak betűríme a régi skandináv vagy germán népköltésből való lehet, mivel ott is találkozunk hasonló betű-

rímekkel. Ez igaz, de viszont kétségtelen az is, hogy a Kalevala betűrímei — mint már a Budapesti Szemlében (1889. július—augusztus) a Kalevaláról szólva, érintettem — még jóval fejlettebbek, mint a germán népköltés alliterációi, t. i. nem szorítkoznak csupán arra, hogy a szó kezdetén levő mássalhangzók azonosak legyenek, hanem megkívánják, hogy három alliteráló szó közül kettőben a mássalhangzó is, de még legalább a reá következő magánhangzó is megegyezzen, szóval a betűrím valóságos *előrímmé* fejlődött, a mely nem ritkán két teljes szótagra kiterjed. Ilyen művészi betűrímet sem a germán népköltés, sem a világnak semmi más népköltése nem ismer, kivéve a finnet és a magyart, különösen a kalevalai runókat és a székely népköltést. A különbség az, hogy a székely népköltésben ez a tiszta epikai versalak már elhalványodott és csak egyes maradványai vannak meg, a melyekből következtetünk arra, hogy eredetileg a betűrímes 8-as sor általánosan uralkodott a székelyeknél. Ilyen maradványok:

Búsan búgó bús gerlicze.

Konkoly ágát kopogtatja. (A párjavesztett gerliczéből.)

Hátán által hatvan kolbász,

Köldökibe köből komló. (Székely regösök dala.)

A Kalevala ellenben megmaradt a régi fokon és a végrímet, mely a székely népköltésben mindinkább tért foglalt az alliteratio rovására, még csak elvétve alkalmazza.

Hogy ezek a ma már csak gyéren előkerülő fejlett betűrímek a régi magyar népköltésben gyakoriabbak voltak, sőt uralkodók lehettek, arra éppen a székely regös ének kiváló bizonyíték. Mert hiszen ma már kétségtelennek tekinthetjük azt, hogy ez a „regös dal“ népünk legősibb emlékei közé tartozik. És ime, ép ebben az alliteratio szerepe a legszembeötlőbb. Magának a versnek sűrűn ismétlődő refrainjében két ilyen betűrím van:

Régi törvény nagy rejtetem

*Hej regő rejtem.*¹

A magyar költészetnek egyik nagyon régi hagyományaként ismerjük az „Emlékezzünk régiekről“ című verset. Ebben már *Arany*

¹ Más helyen volt alkalmam bebizonyítani, hogy e refrain első sora tulajdonképp ez:

Régi törvény, nagy rejtékör;

és hogy itt a *rejték* = igézet, bűvölés, a *regő* pedig = igéző, varázsló.

János megkülönböztet néhány olyan sort, melyeket ő népieseknek tart és a magyar ősköltészet emlékei közé számít. Nevezetes azonban, hogy ugyanez a vers, valamint több más régi költeményünk még egy saját-ságot tüntet föl, mely csak a finn epika versalakjából fejthető meg világosan. Ez a sajátosság t. i. abban áll, hogy némely sorok a rendesnél egy vagy két szótaggal hosszabbak, avagy rövidebbek:

Es az ő nagy vitézségekrél.

Felddet adtad fehér lovon,
És fivedet aranyos féken.

Az csekén ők csekének.¹

Ha csupán a magyar népköltést tekintjük, kérdés tárgya lehetne, hogyan magyarázzuk ezt a toldást vagy rövidülést. A Kalevala teljesen útba igazít erre nézve. Ott az ilyenek sokkal sűrűbben fordulnak elő és egyszerűen az eredeti nyolczas sor *első ütemének egy szótaggal való bővülését v. rövidülését* jelentik. A kalevalai nyolczas sor u. i. négy ütemből áll, a melyeket finn trocheusoknak nevezhetünk. Sajátosságuk abban van, hogy a sor elején — az első trocheusban — akármiféle hosszúságú szótagok lehetnek és pedig lehet a két szótag helyett egy, három vagy négy, a melyek azonban mindig egy trocheussal egyenlők; a további ütemekben az időmérték és a hangsúly egyesítve vannak oly módon, hogy *hangsúlyos rövid* szótag soha sem lehet az ütem *első* szótagja (tehát ellenkezőleg, mint a magyar műköltésben, a hol a hang-súlyos rövid magánhangzó, ha ismét rövid magánhangzó következik reá, szabályszerint hosszú lehet), ellenben *hangsúlyos hosszú szótag* soha sem állhat az ütem *végén*; azon kívül mellékesen az a szabály is érvényesül, hogy hangsúlyos egytagú szó a sort nem zárhatja.

A székely balladák nyolczas sora látszólag nem követ ilyen szoros szabályokat. Egyáltalán a magyar népköltés — sőt részben, még pedig javarészen a magyar műköltés is: Petőfinél, Gyulaiánál — az u. n. nemzeti versidomban az időmértékkel nem igen törődik. De ha gondosan szemügyre vesszük az eltéréseket a Kalevala versalakja és a székely epikai versalak között, rá fogunk jönni, hogy alapjában véve a meg-egyezés sokkal nagyobb lehetett azelőtt, mikor a betűírmét a végrím

¹ Ez a sor azt jelenti, hogy a gázlón gázolának (csekő = csekély, sekély, víz sekélye s ebből a *csekő, cseke* többől az íge: csekélni, csekni).

még nem kezdte kiszorítani és sokkal nagyobb még ma is, mint a mekkorának első pillanatra látszik.

Először is kétségtelen, hogy a magyar hat. névelő — az — minthogy eredetileg jelző volt és így a hangsúlyt viselte, a magyar verselésben még ma is többnyire hangsúlyos és hosszú; ennél fogva az olyan sorokat, a hol a névelő után, a közbeszéd kiejtése szerint, *hangsúlyos hosszú szótag* áll az ütem második részében, verstanilag igenis azonosítani lehet a kalevalai nyolczas sorral, mert az ily névelő és az a szó, melynek előtte áll, *egy* hangsúly alá esvén, tulajdonkép egy szót képeznek, mint pl.:

De nem szálla a' - zöld ágra. (Párjav. gerl.)

Ott tépeté a' - békákkal. (Szép Julia.)

Föltéteté a' - várfokra. (U. o.)

Beléesett a' - tengerbe. (Király urfi.)

Mer' elszakadt a' - gyászruvánk. (Három árva.)

Hasonló az eset akkor, ha nem névelő, hanem más jelző szó előzi meg az ütem második részében álló hosszú szótagot; ilyenkor is — sőt ilyenkor még a közejtés szerint is, nemcsak a versben — az illető hosszú szótag elveszti hangsúlyát a jelző javára s így a kalevalai szabály szerint is megállhat helyén, mint a trocheus *első* fele, pl.:

Régi törvény nagy-rejtekkör. (Regösök éneke.)

Búsan búgó bús-gerlicze. (Párjav. gerl.)

Állj meg kincsem, szép-Miklósom. (Kádár Kata.)

Kelj föl, kelj föl édös-anyánk. (Három árva.)

Ezen kívül is igen sok oly eset van a magyar beszédben, de kivált a magyar népi versben, mikor egy erős hangsúlyu szó az utána következő(k)nek hangsúlyát egészen, vagy jórészt magába olvasztja, mikor tehát valósággal csak az az egy erős hangsúly jön számba, a többi szó utána hangsúlytalan; pl.:

Magát *holtta*-eresztette. (Árva gilicze.)

Kenyeretlenség- találjon. (Kádár K.)

Az elsőben csak a *holtta* szó, a másodikban csak a sor első szótaga hangsúlyos.

Számtalanszor helyre lehet állítani a nyelvtörténet kapcsán az eredeti hosszúságot a mai rövid szótag helyett, pl.:

Annak fele regösöké. (Sz. r. dala.)

Kedves társát síratgatja. (Párjav. gerl.)

Talpa-alá betapodá. (Kádár K. Benedek: Magy. népk. gyöngyei.)

Kétségtelen, hogy itt a megjegyzett szótagok eredetileg hosszúk voltak és csak a nyelvtörténeti fejlődés útján rövidültek meg.

Ha mindezt és a nagy számmal levő romlásokat, melyek egyrészt a végrimre, másrészt a sormetszetre való törekvésből, vagy a hagyomány elhomályosultából keletkeztek, mind számításba vesszük, bátran ki lehet mondanunk, hogy a székely népköltészet ősi versalakja, a mint ma is még kifejthető a hagyományból, eredetileg tökéletesen azonos a Kalevalával: 4 trocheusból áll, melyek közül az első bővílhet vagy rövidülhet, mint pl. az „Emlékezzünk régiekről“ id. soraiban, vagy pl. Bethlen Annában:

Sárosi | Mihály, Betlen János

Egy asztalnál ülnek vala.

E szerint romlásnak kell tartanom, ha ily bővülés nem az első ütemre esik; pl.:

Szóval mondja Sárosi Mihály. (U. o.)

Az eredeti versalkat így kíváná meg:

Sárosi | Mihály szóval mondja.

Igy van a magyar népköltés egész területén, a hol még az ősi nyolczas sor maradványaival találkozunk, pl. az Alföldről Igác Ruzsiban:

Keze, lába a Ráczkútba,

Feje, háta | kendörkapujóba. (Népk. Gyűjt. I. 197.)

A középmetrum, mely most a székely balladákban is uralkodik, újabb képződmény; a végrim nemkülönben.

A finn népköltés egyéb sajátosságainak a magyar, de főleg a székely népköltéssel való szoros megegyezésére már *Barna F.* igen helyesen mutatott rá a finn népköltészetéről írt akad. értekezése során.

Van azonban még egy pár nevezetes dolog, a mely eddig figyelmen kívül maradt.

A Kalevala tudvalevőleg a finn ősvallás sok hagyományát foglalja magában. Mikor *Castrén* a finn mythologia terén úttörő munkáját közzétette, nálunk is gyökeret vert az a meggyőződés, s ennek *Csengery A.* adott legnyomósabban hangot, hogy ősvallásunk a samanizmus volt, ugyanaz a bővítő-bájos vallás, melyet a Kalevala tükröz, ha elné-

zünk a bele vegyült újabb hatásoktól. A Kalevala tartalmának főrészeit a pogány-keresztény világszemlélet ezen összekeveredéséből fakadt mindenféle *ráolvasók* teszik; és csodálatos, hogy épp ezekben található a legfeltűnőbb egyezéseket a magyar hagyománnyal.¹ A Kalevalában sokszor emlegetett *jumaliset* (szó szerint = istenes) ugyanazt jelenti, mint a magyar *javasok* neve; úgy hogy egyiket a másik nélkül meg sem érthetnők. Maga a f. *juma*-la (isten) = magy. *java*-s (tkp. = gazdag, szerencsés); mind a kettő egy indo-iráni isten-jelzőnek (bhagas = gazdag) fordításából eredt. A javasnak egy másik finn elnevezése: *arpo*-ja (arboja) a tőre nézve ugyanaz, mint a magyar *orvo*-s; ered. jelentését a székely *urus* = varázsló, igéző őrizte meg. Az *orvos* töve, *orv* = f. arpa (arba) azon eredetileg gyűrűalakú eszközt jelenti, melylyel a bűvölés történt; vele azonos a magashangú *örv*, s innen „*valaminek örvével v. örvé alatt*“ tkp. azt teszi, hogy valaminek jóságja alatt. Az *orvúl*, *oroz*, *ürügy* (örv-ügy) mind erre a „jóság, titkos jegy“ jelentésű alapszóra mennek vissza és a bűbájlásnak és ural-altaji módjával függnek össze, melyet azonban részemről mind a finneké, mind nálunk kölesönnek tartok abból a korból, mikor ők is, őseink is Ázsiában az indiai ősműveltség hatása alá kerültek. Az egész samanizmus — éppen az *orvos*, *örv* stb. alapján következtetve — a *kigyócultusban* gyökerezett, ennek eredeti hazáját pedig csak Indiában kereshetjük, honnét az a gyakori érintkezés révén Egyiptomba is átment. Az *orv*, *örv* mind a magyarban, mind a finnben (arpa) egyenesen a *kigyó* képe volt és mint ilyen vált a bűvölés-bájlás ritusának főelemévé.²

Mint az *orvos* eredeti „varázsló, bűvölő“ jelentését a székely *urus* tartotta fenn, úgy a székely hagyomány őrizte meg a régi bűbájlás egy másik fontos terminus technicusát is egy ráolvasóban, melyet *Fülöp Áron* barátomtól jegyeztem föl. Ebben a „kelés elleni“ igézésben az van mondva:

„Hova méssz te fene szent Antal
Hobbal, hobbólyaggal,
Hetvenhét *eredetekkel* ?“

A Kalevala is, valahányszor egy betegség orvoslásáról — igézéséről — van szó, a baj eredetéből indul ki, s ennek nyitja abban rejlik, hogy

¹ V. ö. *Barna F.* id. m.

² L. ezt jobban kifejtve »Kalevalai tanulmányok, vonatkozással a magyar ősvallásra« cz. értekezésemben. (Sajtó alatt.)

a baj eredetének felismerése — régi tapasztalat szerint, melynek érvénye ma sem szűnt meg — az első lépés a baj legyőzésére. A Kalevala szerint Väjnämöjnen, a ki az „eredetek mély igéit“ ösméri, — mint egy régi magyar ráolvasás szerint Szűz Mária — a legnagyobb bűbájos.

A Kalevalában, kivált a tömérdek *igézésben* a samanisztikus világ-szemlélet akkordjai — bár sok újabb hanggal vegyest — oly hatalmasan zengenek, hogy ebből a szempontból méltán nevezi egy tudós a finn époszt ráolvasó-éposznak. Épp ez okból érdekel minket különösen. A pogány magyarok vallásbeli fölfogásának ha nem is pontosan megfelelő, de legalább a lényegre nézve sokban találó képét belőle rajzolhatjuk meg. S e részben a legjellemzőbbek közé tartozik az itt következő részlet — 16—19 runók — most készülő új fordításomból, mely az eredetét a versalakban is lehetőleg szorosan követi.

Részlet a Kalevalából.

— A Kisfaludy-Társaságban bemutatta Szász Károly. —

XVI. Runo.

Komoly öreg Väjnämöjnen,
Főfő táltos mindvégiglen,
Csónakot akar kisütni,
Új dereglyét nyélbe ütni
Ködös félszigetnek orrán,
Párás földszeletnek ormán;
Fája nincs ladikkovácsnak,
Deszkája dereglyeácsnak.

Ki fog néki fát keresni,
Ki fog tölgyet döntögetni
Väjnämöjnen csónakául,
A dalosnak talpfájául?

Pellervoijnen, mezőn termett
Szampsza nevű piczi gyermek,
Az fog néki fát keresni,
Az fog tölgyet döntögetni
Väjnämöjnen csónakául,
A dalosnak talpfájául.

Útnak indul, elléplede
Hajnalszaki¹⁾ tájak fele,

Mén egy dombra, mégyen másra,
Egyben harmadikra hága,
Vállán színarany a fejsze,
A fejszébe réznyél ütve;
Egy nyárfa kerüle szemközt,
Három öl magosnál nem több.

*Készül a nyárjat döntenie,
Fát fejszével döngetnie,
Megszólal a nyárfa nyomba,
Maga szóval sebtén mondja:
„Mit szánsz ember én belőlem,
Ugyan mit kívánsz felőlem?“

Szampsza Pellervoijnen gyermek
Arra szóval így felel meg:
„Te belőled aztat szánom,
Azt keresem és kívánom:
Väjnämöjnen csónaktatját,
Dalosnak dereglyedeszkát.“

Kurtán-furesán szól a nyárfa,
A százágú szaporázva:

1) E helyett: keleti.

* Az így jelölt sorok elején a trocheus helyett 3 vagy 4 szótag áll.

„Csónak lennék, csorgós lennék,
Ha dereglye, súlyvedznék,
*Odavagyok tőből odvasodván;
Belem pondró eddegélte,
Gyökereim féreg élte!“

Pellervojnén Szampsza gyermek
Megy, mendegél onnan messzebb,
Gondolkodva ellépede
Északféli tájak fele.

Egy fenyő jön véle szemközt,
Hat ölnyi magosnál nem több,
Fejszével a fához sujta,
Kampósával kopogtatja,
Kérdegeti, szólogatja:
„Válna-e, fenyő, belőled
Csónaktatja Väjnamőnek,
Dalosnak dereglyefája?“

Vaktában a fenyő szólal,
Maga förmed nagyfenszóval:
„Nem lesz én belőlem csónak,
Hordozója hat faboltnak,
*Fenyő a fám, horonyos fajtám;
Háromszor a nyár ivadján
Csucsomon egy holló hintált,
*Ágamon vakvarju vakogott!“

Szampsza Pellervojnén gyermek
Megy, mendegél mindig messzebb,
Gondolkodva ellépede
Nyárszakféli²⁾ tájak fele;
Egy tölgyfa jön véle szemközt,
Körül csak kilencz öl, nem több.

Kérdegeti, szólogatja:
„Válna-e belőled, tölgyfa,
Zsákmányvivő csónak talpa,
Hadbeli dereglye tatja?“

Bölcsen a tölgy válaszolja,
A makkos fa tudván tudja:
„Telik tán fa tőlem annyi,
Egy csónakhoz talpat rakni,
*Nem horonyos fajtám, hórihorgas,
Sem pedig belül nem odvas;
Háromszor a nyár ivadján
Víg tavaszutó viradtán

Fám köré a nap kerüle,
Holdvilág tetőmön üle,
Ágamon kakuk kakukkolt,
Galyamon madárka guggolt“.

Szampsza Pellervojnén gyermek
Válláról a fejszét kapja,
Fát a fejszéjével csapja,
A százéüjével szabja,
Tölgyét sebtiben letörve,
A remek fát hajtja földre.

Elsőbb szétosztja tetőben,
Vágja végighosszat tőben.
Tővéből farag fenékfát,
Szeri-száma nélkül deszkát
Dalosnak hajótatjával,
Väjnamőnek csónakjával.

Ott az öreg Väjnamőjnen,
Főfő táltos mindétiglen
Csónakot varázsszal készít,
Dereglyét dalával épít
Magános tölgy megdöltéből,
Törékeny fa tördeltéből.

Dall egy verset, tatját dülleszt,
Dall egy újat, deszkát illeszt,
Dalla egyben harmadikat:
Horgait veré azalatt,
Boltvégeit befejezi,
Eresztékít egyezteteti.

Hogy a csónak boltíves lett,
Deszkák széle összeillett,
Híja volt még három szóznak,
Hol a karfák alkotódnak,
Az orttökék ormozódnak,
Fara végződik hajóanak.

Komoly öreg Väjnamőjnen,
Főfő táltos mindétiglen
Szóznak ered, szava ilyen:
„Oh, jaj nékem szánandónak,
Vízre nem való e csónak,
Új hajócskám a habokra!“

Tanakodik, tépelődik,
Büvígére hogy hol akad,
Hol teremt hatószavakat,

2) E helyett: déli.

Föcskék feje tetején-e,
Hattyúhad sora hegyén-e,
Vagy lúdkonda válla végén.

Szószerezni elvonúla,
Hattyúkat rakásra dúla,
Tesz ludakban kárt eleget,
Föcskében is rengeteget,
Nem találta egy ígére,
Egy ígére, sőt egy félre.

Tanakodik, tépelődik:
„Szók százait ottan őrzik
Nyári rének nyelve tája,
Fehér mókusoknak szája.“

Szószerezni elvonúla,
Varázsíggéket tanulva,
Réneket lesujt karámmal,
Mókusokat pózna számra;
Került onnan szó temérdek,
Egy körömtényit sem értek.

Tanakodik, tépelődik:
„Ott száz íge őriződik,
Ott alvilág háza tájin,
Manala örök tanyáin.“

Indúl ígét Tuonelából,
Hozni bűbájt Alvilágból:
*Bolyog egy hétig tüskön-bokron,
Megy más hétig zelniczésen,
Harmadszor gyalogfenyősön,
Már Mana szigetjé látszik,
Tuoni-domb előviláglik.

Komoly öreg Väjnamöjnen
Hajkurászik már most fönnen
Ottan Tuonela vizében,
Manalai mélyedésben:
„Hozz csónakot Tuoni szüze,
Küldj kompot Manala szülte,
A szoroson áterednem,
Magam vízen általvetnem!“

Tömzsi szüze Tuonelának,
Alvilág alacsony lánya
Szennyesét szapulja szépen,
Ringyet-rongyot sulykol épen
Tuoni fekete vizében,
Alvilágbéli csekében;

Szónak ered, üzi-fűzi,
Maga mondja s így intézi:
„Csónakot majd akkor adnak,
Ha okát bevallod annak,
Mi hozott Mana terére
Kór csapásától nem érve,
Illendő halált sem halva,
Más halállal sem lakolva“.

Komoly öreg Väjnamöjnen
Szónak ered, szava ilyen:
„Tuoni volt ide lehozóm,
Mana házamból kihúzóm“.

Tömzsi szüze Tuonelának,
Alvilág alacsony lánya
Ő szavát ím így váltja:
„Most letem egy füllentőre!
Ide hogyha Tuoni hozna,
Hazádból Mana ha vonna,
Tuoni hozna jödögélve,
Manabéli mendegélve,
Tuoni sapkája fejébe,
Mana keztyűje kezébe;
Vallj igazat Väjnamöjnen:
Mi hozott Mana terére?“

Komoly öreg Väjnamöjnen
Szónak ered, szava ilyen:
„Vas vetett Mana terére,
Tuonelába döntött éle“.

Tömzsi szüze Tuonelának,
Alvilág alacsony lánya
Szónak ered, így váltja:
„Ebből tudlak füllentőnek!
Manalába vas ha vonna,
Éle Alvilágba hozna,
Vért virágozna visellőd,
Pirost permetezne öltöd;
Vallj igazat, Väjnamöjnen,
Vallj igazat másod ízben!“

Komoly öreg Väjnamöjnen
Maga szólal, szava ilyen:
„Víz vetett le Alvilágba,
Hullám húzott Tuonelába“.

Tömzsi szüze Tuonelának,
Alvilág alacsony lánya

Szól viszontag, ígyen váltja:

„Értem a hazudozóját!
Víz ha vetne Alvilágba,
Hullám húzna Tuonelába,
Viselőd csuromvíz volna,
Szegélye csöpögne-folyna;
Vallj való igazat végre:“
Mi hozott Mana terére?

Ott az öreg Väjnmöjnen
Bizony füllent még egy ízben:
„Tűz hozott le Tuonelába,
Láng vezetett Alvilágba“.

Tömzsi szüze Tuonelának,
Alvilág alacsony lánya
Ez meg így felel reája:
„Megismerem a hazugját!
Tűz ha hozna Alvilágba,
Tuonelába tenne lángja,
Üstököd le volna égve,
Bajszod bezzeg pörkölődve“.

„Oh, te öreg Väjnmöjnen,
Csónakot ha kívánsz innen,
Vallj immár való igazat,
Hagyd abba hazugságodat,
Hogy jöttél Mana terére,
Kór csapásától sem érve,
Illendő halált sem halva,
Más halállal sem romolva“.

Szól az öreg Väjnmöjnen:
„Hazudoztam kissé bátor,
Füllentettem egyszer-másszor,
Vallom a valót is végre:
Csónakot varázsszal szerzek,
Dallal építék dereglyét,
Dallék egy nap, másnap újra,
Hát im harmadik nap mulva
Szánkóm eltörik a dalba,
Ígészésbe zúzik talpa;
Kis furóért Tuonelába
Jövék srófért Alvilágba,
Ujjá szerkeszteni szánkám,
Eltökélni dalkosárkám;
Hozd ide hát azt a sajkát,
Készítsed közelb a kompot,

A szoroson áterednem,
Magam vízen általvetnem!“

Tuoni tündére leszidja,
*Manala hölgye megpírtja:
„Oh döre, a dőreséged,
Ember elmegyöngeséged!
Ok nélkül jössz Tuonelába,
Kór nélkül Manó-tanyára;
Jobb lenne bizony tenéked
Országidba visszatérned;
Ide jött van ám temérdek,
Nem sokan a visszatértek“.

Szól az öreg Väjnmöjnen:
*„Asszony az útról visszamenjen,
Nem a férfi, bár az alja,
Hős, akármi tömpefajta;
Hozz csónakot Tuoni lánya,
Kompot vére Alvilágnak!“

Visz csónakot Tuoni vére,
Öreg Väjnmöjnt vele
A szoroson átszállítja,
Veti őt a vízen túlra,
Maga szóval így beszéle:
„Hej, a voltod Väjnmöjnen,
Alvilágba jössz öletlen,
Tuonelába meghalatlant!“

Tuoni tündér, jó urasszony,
Mana tündérje, az agg-esont,
Kannában sörét im hozza,
Kétfülűben híven hordja,
Maga szóval ígyen mondja:
„Igyál öreg Väjnmöjnen!“
Komoly öreg Väjnmöjnen
Néz a kannán végighosszat:
Bizony békák ívnek abba,
Oldalain férgék csúsznak;
Ő szavát im ígyen szabja:
„Nem jöttem én ide arra,
*Hogy igyam kelyhéhől Manának,
Tuoni-kannából lafáljak;
Lerészegszik a sörívő,
Veszni tér a kannaszívő“.

Mondja Tuoni úrasszonya:
„Oh, te öreg Väjnmöjnen,

Minek jössz Mana terére,
Kerülsz Tuoni környékére,
A míg el nem rendel Tuoni,
Mana földről nem fog hini?*

Felel öreg Väjnamöjnen:
„Én csónakot építettem,
Új dereglye dolgát tettem,
Híján voltam három szónak,
Farát végezve hajómnak,
Orrtökjét ormozgatva;
Ott hogy nem leltem azokra,
Nem találtam fölső földön,
Tuonelába kellett jönnöm,
Manai tanyára törnöm,
Itt ama szavakra szoknom,
Ama büvigékbe oknom“.

Az a Tuoni úrasszonya
Szót ím ejte, válaszola:
„Nem adogat Tuoni szókat,
Nem oszt büveröt Manala,
És te nem fogsz innen soha,
Míg világ világúl léssen
Hajlékidba vándorolni,
Földjeidre vánszorogni“.

Álomba az embert ejti,
Le is fekteti az útast
Tuoni ágya bundájára;
Ott az ember szundikála,
A hős álmat vesz magára,
Ember alszik, köntös virraszt.

Egy vén asszony Tuonelába,
Kampós állú agg banyája,
Vas szalagot szövögető,
Rézfonalat öntögető,
*Száz szemű hálót kötni elkezd,
Ezerszemüt egybeszerkeszt
Egy éjszaka, nyár idején,
Egy vízikőnek tetején.

Egy vén ember Tuonelába,
Háromujjú aggastyánja,
Vasvejszék kötögetője,
Rézgyalmok remekelője,
*Százszemű gyalmot kezd kötni,
Ezerszemüt tüzelgetni

Azon éjjel nyár idején,
Azon vízikő tetején.

Tuoni fia, horgasujja,
Horgasujja, vaskarmúja
Vonja százszemű gyalomját
Tuonela folyóvizén át,
Vizen által, víz iránt is,
Ráadásul még haránt is,
Hogy ne hagyja Väjnamöjnent,
Engedje Uvantolajnent,
Míg világ világúl léssen,
Míg arany hold süt az égen
Onnét Tuoni oldaláról,
Alvilági őstanyáról.

Komoly öreg Väjnamöjnen
Szónak ered, mondja menten:
„Hát már végromlásom int-e,
Ínség napja rám köszönt-e
Itten Tuoni házatájin,
Alvilágnak gyásztanyáin?“

Hamar változik egyébire,
Buj sebtiben másik bőrbe,
A tengerbe mint fekete,
Mint vidra mén sás közibe,
Vasas féregképen mászkál,
Csúszó kígyóképen járkál
Tuonela folyója felett,
Tuoni vejszéi közepett.

Tuoni fia, horgasujja,
Horgasujja, vaskarmúja
Jó korán fogott kimenni
Vejszéit szemügyre venni,
Lel lazaczkát százon is túl,
*Kis halat ezret anyjukostúl,
Väjnamöjnent még sem leli,
Az öreg uvantobelit.

*Akkor az öreg Väjnamöjnen
Tuonelából visszajötten
Fölemelé szóra száját,
Megereszté modókáját:
„Soha olyant ne teremtsen,
Soha olyant ne teremtsen,
Magától menőt Manába,
Töröt Tuoni-tartományba!

Oda ért az van temérdek,
Kevesen, kik visszatértek
Ama tuonelai tájról,
Manabéli őstanyákról¹.
Ő szavát még így intézi,
Maga mondja, bölcsen tészí
A növekvő nemzedékhez,
A törekvő zsenge néphez :
„Sohse fogjon emberfia,
Míg világ világúl léssen

Ártatlannak ártania,
Hibátlant hibáztatnia !
Búsás bért fizetnek ottan
Tuonelai hajlékokban :
Ott nagyon az ártók helye,
Hibázóknak ágyok vetve,
Forró kő a fejealja,
Sziporkázva égő szikla,
Kígyókból van lepedője,
Tuoni férgeiből szöve!¹

XVII. Runo.

Komoly öreg Väjnämöjnen,
Szót hogy nem lelt járta közben
Tuonelának házatáján,
Alvilág örök tanyáin,
Mind csak azt az egyet űzi,
*Fejiben végighosszat főzi,
Bűvigékre hogy hol akad,
Hol teremt hatószavakat.

Egy pásztor jön szembe véle,
Az meg szóval így beszéle :
„Ott lappog a szóknak száza,
Ezer bűvigének szála,
Antero Vipunen ajkán,
A jeles javas johában;¹)
Csakhogy menni kell odáig,
Ellépegetni csapáin,
Nem egészen jó az útja,
Nem is legrosszabbik fajta :
Első rendet kell szaladnod
Asszonyoknak túhegyein,
Másodrendet kell haladnod
Férfiúnak kardja késén,
Harmadrendet imbolyognod
Hősnek harci bárdja élén.

Komoly öreg Väjnämöjnen
Mégis menne rögtönössen,
Tör kovácsnak műhelyébe,
Szóval hozzá így beszéle :

„Oh vasverő Ilmarinen,
Vas czípót csinálj iziben,
Vasból való üngöt építs,
Vasból való rúdat készíts,
Verj aczélból ár fejibe,
Tedd aczélát belsejibe,
Lágy vasat vezess fölibe ;
Megyek bűvszókat szerezni,
Varázsígéket keresni

A jeles javas johában,
Antero Vipunen ajkán“.
A vasverő Ilmarinen
Szónak ered, szava ilyen :
„Sok éve halott Vipunen,
*Antero megszűnt jórégiben
Kivetni a sok kelepczét,
Telerakni török mentét,
Nem jutsz onnan egy ígéhez,
Nem biz egy ige feléhez.“

Komoly öreg Väjnämöjnen
Indúl mégis, engedetlen,
Egy nap ellép nagykönnyedén
Asszonyoknak túje hegyén,
Másnap ellép szökadieselvén
Férfiúi kardok késén,
Harmadikon imbolyogván
Hősök harci bárdja élén.

1) Régies alakú szó, a m. gyomrában ; ugyane tő van meg a ma is használatos „szom-juhozik“ szó második tagjában.

A varázstudó Vipunen
A jeles javas öreg csont,
Csak henyel varázslatostúl
Büvigéstül hosszan elnyúl,
Fején felvirúlt egy nyárfa,
Nyírfa nőtt halántékára,
Éger állkapczája szélén,
Fűzfabokor bajsza végén,
*Mókusfenyő a homlokára,
Tügalyas fenyő fogára.

Már oda ér Väjnmöjnen,
Kardot ránt, vasát ím vonja
Bórhüvelyé belsejébül,
Öhörhátbeli övébül,
Fejéről a nyárfát írta,
Vakszemén a nyárfát nyírja,
Álláról az ágas égert,
Fűzfabokrot bajsza végén,
Mókusfenyvet homlokárúl,
Tügalyas fenyő fogárúl.

A vasrúdat ím bedöfé
Antero Vipunen száján,
A vigyorgó ínye közzé,
A csikorgó álla közzé,
Szóla egy szót, ígyen szabja:
„Emelkedj föl ember rabja
Föld alatt fekvésedből,
Hosszú álmat alvásodból!”

Az a büvigés Vipunen
Serken álmából iziben,
Érzi ám a kint gonosznak,
Fájdalmát felette rossznak,
Hát a vasrúdat harapja,
Fellyül lágy vasát lemarja,
Nem tudott vasat harapni,
Vasnak belsejít bekapni.

Komoly öreg Väjnmöjnea
Szájatul ottan állta közben
Félresíklík féllábával,
Belebotlík ballábával
*Vipunen Antero fogába,
Csusszan állkapczájára.

Legott büvigés Vipunen
Tágasabbra tátja száját,

Szétterjeszti állkapczáját,
Kardostúl a hőst befalja,
Torkán egy szuszra letolja
Amaz öreg Väjnmöjnen.

Ott a büvigés Vipunen
Maga szóval ígyen szólal:
„Ettem én már elegecskét,
Ettem birkát, ettem kecskét,
Ettem már tehenet meddőt,
Kandisznot is egyet-kettőt,
Sohsem ettem ilyenformát,
E falatnál édesb fajtát!”

Komoly öreg Väjnmöjnen
Maga szóval ígyen szólal:
„No, már végromlásom léssen,
Ínség napja környűlvészen
Itt e Híz karámszögében,
Itt e kalmái hodályban.”

Tanakodik, tépelődik,
Hogy fog lenni, mit fog tenni,
*Kés már vagon Väjnmöjnek övében,
Fodorhabos kése vége,
Abból csónakot csinála,
Csónakot csinál varázsszal,
Ott evez, sikamlík végig,
Egyik béltül másik bélig,
*Elevez minden rejtek útba,
Elirongál minden sutba.

Öreg büvigés Vipunen
Nem törődik evvel igen;
Hát az öreg Väjnmöjnen
Erre már kovácsnak álla,
Vasverőnek ím bevála,
Üngét ülteti kohónak,
Ünge ujjait fuvónak,
Szürkankóját szittatónak,
Nadrágszárát szellőcsőnek,
Harisnyáit csőnyilásnak,
Térdét üllőnek tőkéli,
Pörölynek pedig könyökét.
Kalapálja nagykopogval,
Veri, vágja sebbel-lobbal.
Veri éjjel ernyedetlen,
Nappal szünős-szünhetetlen

A jeles javas johában,
Nagyhatalmunak hasában.

Ott a büvigés Vipunen
Maga szóval így szólal:
„Már te milyen szerzet lehetsz,
S milyen hősök között eredsz?
*Én ugyan eddig száz hőst ettem,
Ezer férfit eltemettem,
Ilyetént bizony nem ettem;
Szén jődögél ím a számba,
Nyelvemre üszök ütődik,
Torkomba vas alja tódúl.

„Igyekezz undok már utadra,
Futamodjál földnek rossza,
Míg anyád elő nem vettem,
Agg szüléd elő nem szedtem!
Több a dolga te anyádnak,
Óregednek baj és bánat,
Ha fia hibát követ el,
Gyermeke galibát művel.“

„Azt pedig nem is gyanítom,
Előlről nem is alítom,
Hízze, honnan csöppenhetél,
Reám, rontás, merről jöttél,
Harapdálni, rágicsálni,
Húsom falni, marezangolni;
*Vagy-e, óh kór, teremtőm műve,
Halál istenemtől küldve,
Avagy tétemény vagy téve,
Másnak büve, másnak műve,
Díj fejébe rám ragasztva,
Pénznek ellenébe rakva?“

„Kór, ha vagy teremtőm műve,
Halál istenemtől küldve,
Hát teremtőmhöz menekszem,
Istenem elibe fekszem,
Jót az úr sohasem ejt el,
*Igazat isten nem veszejt el.“

„Tétemény ha volnál téve,
Sérülés ha mástól mérve,
Utolérem majd nemedet,
Meglélem szülőhelyedet.“
*Onnan eredtek hajdan sérvek,
Támadások onnan értek

Táltos népek tájékirúl
Regős népek rétleiről,
Gézengúzok házhelyérül,
Büvös-bájosok terérül,
Halál tisztási tövébül,
Földbül, száraznak ölébül,
Holt embernek otthonábül,
Elveszettnek udvarábül,
Sárhalomból porlandóbül,
Földbül folyton forgandóbül,
Kerek köbül gördülőbül,
Nyirkos völgytorok szögébül,
Örökké folyó erekbül,
Csergedező csermelyekbül,
Erdő Híze hambárjából,
Hegynek ötnék barlangjából,
Réz orom magaslatáról,
Érez halomnak homlokáról,
Zajgó, zúgó jegenyékbül,
Búsan búgó bús fenyőkbül,
Redves lúczfa legcsúcsáról,
Korhadó szömörkefáról,
Ravasznak nyivóhelyéról,
Szarvasnak üzőteréról,
Maczkónak kövi lyukából,
Medve sziklaszurdokából,
Északhoni távol tájról,
Lappok lakta nagy határból,
Sarjatlan sívó fenyérről,
Fölszántatlan pusza földről,
Térről férfildősörül,
Suttogó sűrű füvekből,
Vérből, párologó melegből,
Tágas tenger tetejérül,
Végphetetlen víz színérül,
Tenger fekete sarából,
Ezer ölnél is alábból,
Főfolyókbül csobogókbül,
Örvényekbül lobogókbül,
Rutja szörnyű zúgójából,
Vészes víznek forgójából,
A legmesszebb lévő égből,
Százaz fellegek mögéből,

Csípőske szekérnyomából,
Szélvész szántotta csapárol⁴.

„Te is nemde onnan tértél,
Bűbáj úgy-e onnan értél
Szívembe az ártatlanba,
Én hibátalan hasamba,
Harapdálni, rágicsálni,
Húsom falni, fölszabdalni?⁴

„Kotródj már kopója Híznek,
Alvilág csahossa vessz meg,
Pusztulj belsőbült pimassza,
Májamból te föld gonossza,
Ne fald föl szívem közepét,
Lépetem ne turd szanaszét,
Ne hasogasd már hasamat,
Ne tapodd tovább tüdőmet,
Köldököm ne rágd, ne lyuggasd,
Lágyékim ne tépd, ne szaggasd,
Ne sarabold hátam csontját,
Oldalam ne bántsad folyvást!⁴

*, „Ennen eröm ha még se használ,
Föbbeket teszek magamnál
Eme sérvnek bontására,
Iszonyúnak rontására“.

„Hívom földből föld anyóit,
Mezők ős parancsolóit,
Földből mind a szablys férfit,
Lovas hőst homokos helyről,
Hatalmamra, oltalmamra,
Védelmemre, oldalamra
Ez ügyesbajos dologban,
Én keserves kínszatomban“.

„Szót ha erre sem fogadnál,
Semmivel se csillapodnál,
Éledj erdő, emberiddel,
Borókás te sergeiddel,
Fenyves minden fajzatiddal,
Tengerszem te magzatiddal,
Szablyahordó száz emberrel,
Hőssel vasvívó ezerrel,
Ezt a Hízet elgyötörni,
Ezt a Júdást összetörni!⁴

„Szót ha erre sem fogadnál,
Semmivel se csillapodnál,

Éledj vízanyánk a vízből,
Kék fejkötös kélj a habból,
Szép szegélyű szállj patakából,
Tiszta képű állj iszapból
A vézna hős védelméül,
Kis embernek emberségül,
Ártatlant hogy föl ne falják,
Kórtalant agyon ne csapják!⁴

„Szót ha erre sem fogadnál,
Semmivel se csillapodnál,
Kave természet leánya,
Kave, szép aranyos asszony,
*Ki vagy a nők közt legrégibb nő,
*Magánvalók közt anya első,
*Jer ide, ismérd inségemet,
Szüntesd szörnyű szükségemet,
Rontsd el rólam ezt a rontást,
Bontsd fel ezt a bősx ragadványt!⁴

„Szót ha mostan sem fogadnál,
Semmivel se távolodnál,
Ukko, ég tetejebéli,
Magad villámfelhő-széli,
Jövel hozzám én nagy jómra,
Kerekedj föl esdő szómra
E gaztettet fölbogozni,
Igézetet ostorozni,
Tüzes élű karddal jóval,
Szablyáddal a szikrázóval!⁴

*, „Igyekezz undok már utadra,
Futamodjál, földnek rossza,
Nincsen itt helyed, hiába
Szükölködöl hely híjába,
Máshol üsd fel sátorfádat,
Távolabbra tedd tanyádat,
Uradnak ülőhelyére,
Gazdasszonyod lépesejére!⁴

„Oda érkeztedkor aztán,
Utad végeztekor jutván
Te tőkélldt tájékira,
Létadód legelőire,
Tanúság jelentse jöttöd,
Titkos jel tudassa térted,
Zúg menydörgős menykőhanggal,
Tűz villámaképen langalj,

*Rugd be a külsőház kapuját,
Nyisd az ablaknyílás nyitját,
Szállj a házba forgószélel,
A térdük kalácsát érđ el,
Sarkukat a leghegyével,
Gazdát a hátsó félen,
Gazdasszonyét ajtófélen,

*Szedd ki a gazdának szemeit,
Gazdasszonynak verd be fejit,
Ujjuk öblösre kívájjad,
Fejök visszára vizsgáljad!

„Ez ha kis haszonra válna,
Szállj kakasképp a karánba,
Tyúkfiképp az udvarházba,
Rohanj a szemétrakásra,
* Lovat a jászoltól zavard ki,
Marhát istállóból mard ki,
Trágyába keverjed szarvát,
Pallóra szegezved farkát,
Szemit összevissza forgasd,
Nyakát szerteszéjjel-szaggasd!

„Vagy ha, kórság, szélvész küldött,
Szelvész küldött, özön űzött,
Csipőske ajándékozott,
Hüs levegő hozván hozott,
Menj a szélnek útja mentén,
Csipőskének száncsapáin,
Meg nem ülve semmi ágon,
Nem pihenve égerfákon,
Csúcsáig a rézhalomnak,
Tetejéig ércz oromnak,
Ott a szél majd szépen ringat,
A csipőske elcsicsisgat!

„Ha pediglen jöttél mennyből,
Száraz felhők széle mellől,
Hájj megint a mennyre innét,
Emelkedj az égre ismét,
Foszladozó felhők közzé,
Csillagokba csillámlókba,
Tűz gyanánt hogy ott lobogjál.
Sziporka gyanánt ragyogjál
A nap ösvényei rendén,
Hold karikája kerengtén!

„Ha czudart a víz szalajtott,
Hogyha tenger habja hajtott,

Akkor menj czudar a vízbe,
A habok alá evezz be,
Iszapvár közelletéig,
Vízi hágnak hegyéig,
Ott a hullám sodra hajtson,
Zordon árja rázogasson!

„Ha jössz Kalma tisztásirul,
Őshöz tértek szállásirul,
Nosza lódulj ten hazádba,
Oda Kalma udvarába,
Sárhalomba porlandóba,
Földbe folyton forgandóba,
*Hova oly számos nemzet düle,
Tenger nép aláterüle!

„Ha te, kába, onnét hágol
Erdő Híze hambárjából,
Tüleveles fészektájról,
Fenyőgalyas gunyhajából,
Hát visszaigézek, kába,
Erdő Híze hambárjába,
Fenyőgalyas gunyhajába,
Tüleveles fészektájra,
Ott éldegéld világotat,
*Míg csak a palló el nem rohad,
Falgerenda gombát nem nő,
A tető fejedre nem dől.“

„És oda ígézek téged,
Oda ösztökéllek, kába,
Maczkó bácsi hajlékába,
Medve néni udvarába,
Nyirkos völgytorok tövébe,
Lápra föl nem engedőre,
Csergedező csermelyekbe,
Ingó-bingó kis erekbe,
Tengerszembe haltalanba,
Teljesen lazacztalanba.“

„Ott helyed ha nem jut néked,
Hát oda ígézek téged
Észak távol tájékára,
Lappok lakta nagy határba,
Sarjadéktalan fenyérré,
Fölszántatlan föld színére,
Hol se hold, se napnak éke,
Nincs időbe fénnyessége;

Víg világot élhetsz ottan,
 Libeghetsz, ha kedved szottyan,
 *Szarvasok függnek ott a fákon,
 Java rének minden ágon,
 Éhes ember jól lakozhat,
 Falni vágyó falatozhat“.

„És oda igézlek téged,
 Oda üzlek s ösztököllek
 Rutja szörnyű zúgójába,
 Lánglobogós buzgójába,
 Kibe fák fejükkal hullnak,
 Aljokkal fenyők gurúlnak,
 Nagy jegenyék tövel dülnek,
 Csúcsokkal terebély fenyvek;
 Ott úszkálj fene pogányá,
 Zúgó szörnyű zajlatába,
 Vágd a végtelen vizeket,
 Szük vizeken járd eleget“!

„Ott helyed ha nem jut néked,
 Hát oda igézlek téged
 Tuoni fekete vizébe,
 Alvilágnak ős erébe,
 Honnan sohse lesz kijuttod,
 Ez életben szabadúltod,
 Míg menteni el nem mennék,
 Fölfejteti nem sietnék
 Kilenz egyforma ürrüvel,
 Egy anyajuh vemheivel,
 Kilenz egyforma ökörrrel,
 Egy tehénnek elletivel,
 Kilenz egyforma csikóval,
 Egy kanczalótól valóval“.

„Ha meg alkalomra vágnál
 És hámoslovat kívánnál,
 *Szerzek ím alkalmatosságot,
 Lovat hámost ím ajánlok:
 Ott a jó ló Híz porondján,
 Rőt sörényű lenn a tundrán,
 Kinek szikrát szór a szája,
 Orra a tüzet okádja,
 Kinek vasból a patái,
 Aczélból a rúgkapái,
 Könnyen mennek bármi hegynek,
 Horhón fölfelé ügetnek,

Jóralavó jártatóval,
 Keménykezű kaptatóval“.

„Ebből hogyha nem sok válik,
 Fogd a Hízi csúszkafát,
 Lempo éger lábszánkóját,
 A gonosznak bunkós botját,
 Híz' földjein úgy irongálj,
 Lempo berkein bolyongjál,
 Híz földjein végigtörtess,
 Földjén a gonosznak esörtess;
 *Kő ha van útdon körösztbe,
 Recsegve omoljon össze,
 Ha fatő van útmentiben,
 Szakadjon szét egyszeriben,
 Hős hogyha elődbe toppan,
 Utasítsd el őtet onnan!“

*„Menekülj már, mihaszna, menten,
 Gonosz ember, fuss el innen,
 Meg ne várd az új viradtát,
 Isten hajnala hasadtát,
 Égi napnak földerültét,
 Kakukkszónak fölzendültét!
 *Ideje mozdúlnod, mihaszna,
 Futamodnod föld gonossza,
 Holdfényen tovább haladnod,
 Napvilágon vándorolnod“.

„Hogyha nem tágítasz egybe',
 Nem kotródsz uratlan ebje,
 Majd én sasnak öltöm markát,
 Vérivónak vészem karmát,
 Húsfogóit az ölyűnek,
 Tépő körmit keselyűnek,
 Kivel megszorítlak, gazfi,
 Agyon foglak, aljas, zúzni,
 Hogy fejed sohase nyikkan,
 Lelked többé meg se mukkan“.

„Lám lódukt a lelkes Lempo,
 Az anyától szült is elszünt
 Istenem ideje folytán,
 Alkotóm segéde nyiltán;
 S te, anyátlan, el nem múlnál,
 Léetlen fajzat nem lóduknál,
 Tündértelen eb se tűnnél,
 Anyátlan dög el nem ülnél

Ez időnek teljes voltán,
Holdnak elhaladta folytán!⁴

Komoly öreg Väjnämönen
Akkor szóval így szólal:
„Jól elvagyok én idele,enn,
Elidőzöm kellemesen:

Jó kenyér a májad nékem,
Máj kövérje főzelékem,
Te tüdeid vastag étkem,
Zsírod ízletes ebédem⁴.

„Üllömet teszem alábra,
Mélyebben szived husába,
Erősben a pörölyt szegve
A legfájósabb helyekre,
Hogy nem lesz szabadúlatod,
Soha ez bajt nem múlhatod,
Míg nem hallám büvigéid,
Nem vallám varázsregéid,
Büvszók bőségit nem hallám,
Bájos ígét ezerszám;
Nem veszhet el büvszók titka,
Résbe a regéknek nyitja,
*Táltosság nem jut föld lyukába,
Táltosok letűnnek bárha⁴.

Ott a büvigés Vipunen,
A jeles javas öreg csont,
*Kinek tudással szája tulle,
Merő bűbájjal a melle,
Im kinyitja ígétárát,
Fölfedi a verses ládát,
Hogy a legjavát danolja,
Szebbnél szebjét szedje sorra,
Eredetek mély ígét,
Idők kezdődte regéit,
Miket nem dall minden gyermek,
Férfiak se mind ismernek
Ez inséges esztendőkbén,
E veszendő végidőkbén.

Dall kútföket okrul okra,
Ős regéket főkrül fokra,
Hogy teremőnk elszántára,
Mindenható kívántára
*Levegő hogy lett önmagától,
Levegőből víznek váltta,

Vízre szárazföldnek ülte,
Mind a fünek-fának földre.

Dall a holdnak képeztrül,
Napnak helyre tételirül,
Ég oszlopi dúczoltárul,
Mennynek fölesillagoztárul.

Ott a büvigés Vipunen
Dalol bezzeg és im érti;
Fül nem hallott, szem nem látott,
Míg világ világúl léssen,
Dicsőebbet e dalosnál,
Jelesebbet e javosnál;
Veti ám a szókat szája,
*Nyelve a büvigéket hányja,
Mint farát a másodfü lö,
Nemes lábait a ráró.

Napestiglen dalla hiven,
Éj ivadján egyvégtiben,
Oda állt a nap figyelni,
Az aranyos hold ügyelni,
Hullámai tengerhátnak,
Öböl árjai megálltak,
Folyók megszüntek forogni,
Rutja zúgója zuhogni,
Áradni a Vuoksi véze,
Jordánnak futása szüne.

Ott az öreg Väjnämöinen,
Hogy ígékét hallott bőven,
Szerzett számosan ígékét
És vallott varázsregéket,
Fogott immár fölhaladni
Antero Vipunen száján,
A jeles javas johából
Nagyhatalmúnak hasából.

Szólt az öreg Väjnämöjnen:
„Óh te Antero Vipunen,
Tátsd ki szélesebbre szádat,
Terjessz széjjel állkapezádat,
Szeretnék kiszabadúlni,
Hajlékomba elvonúlni!“

Ott a büvigés Vipunen
Maga szóval így szólal:
„Ettem, ittam én eleget,
Pusztítottam ezereket,

Almomban sem ettem ilyent,
 *Mint mikor ettem Väjnämöjnen;
 Jól csináltad jöttöd csínyjét,
 Jobb lesz, hogyha elmégy innét“.

Akkor Antero Vipunen
 Vicsoritja ime ínyét,
 Szélesebbre nyitja száját,
 Szétterpeszti állkapczáját,
 Öreg Väjnämöjnen szállván
 A temérdek táltos száján,
 A jeles javas johából
 Nagyhatalmúnak hasából,
 A szájából kihengeredék,
 A tisztásra pöndörödék,
 Mint aranyos mókus módra,
 Arany mellű nyest ha volna.

Indul aztán jól ellépve,
 Megy kovácsa műhelyébe,
 Ilmari kovács im szólal:

„Hallottál-e hát igéket,
 Kaptál-e varázsregéket,
 * Hogy fog a párkány peczkelődni,
 Hátsó párkány illesztődni,
 Orrnak fája ormozódni?“

Komoly öreg Väjnämöjnen
 Maga szóval így szólal:
 „Szedtem száz számra igéket,
 Ezrivel bűvös beszédet,
 Fölfejtettem igék titkát,
 Regék rejtekinek nyitját“.

Avval csónakához tére,
 Táltossági gyárba ére,
 Csónakát be is fejezi,
 Peczkes párkányt elhelyezi,
 Fara végít megfejeli,
 Orra fát fölemeli,
 Kész a sajka nem faragva,
 Hajó, forgácsot se fogva.